

At the same time the origins of the pragmatic with the sacral are traced, the means in this becomes icon, with a variety of iconographic scenes, visualization of the holy life, which inspires and helps. Faith, an important structural element in this system, which in both points of views—the eschatological and cognitive, helps pragmatism to find its place in the niche of the sacral.

The article uses synergistic, causal methods and method of art-knowledge analysis.

Keywords: *sacral, pragmatic, icon, iconographic plots, faith.*

* * *

УДК 236.9

Гура В. О.,
аспірант кафедри культурології,
Національний педагогічний університет
ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ),
guravit@gmail.com

ІСТОРІЯ ТА ЕСХАТОЛОГІЧНІ МОТИВИ РЕЛІГІЙНОЇ ЕМІГРАЦІЇ ПІЗНІХ ПРОТЕСТАНТІВ ІЗ СРСР 1987–2017 РР.

Досліджено есхатологічні мотиви еміграційних процесів пізніх протестантів із СРСР в останній чверті XX століття.

Вказані ключові прізвища лідерів та хронологічні етапи історичного шляху руху за еміграцію. Продемонстровано поетапне формування стійкого переконання частини радянських лідерів п'ятидесятичного руху в необхідності еміграції із СРСР на основі особливого містичного досвіду та спеціальної буквальної герменевтики яка відігравала стимулюючу роль в поширенні та підтримці есхатологічного нарративу, як фундаменту для духовно-психологічної протидії тоталітарному режиму. Доведено, що саме переконаність в Апокаліпсичній ролі СРСР зіграло одну з ключових ролей в мотивації п'ятидесятників в боротьбі за право на релігійну еміграцію через взаємодію із різними правозахисними та релігійними організаціями.

Також в статті розкрито вплив релігійного крила руху боротьби за еміграцію із СРСР на законодавчий процес в США, позитивні наслідки для захисту прав релігійних меншин ми відчуваємо і сьогодні.

Ключові слова: *релігійна еміграція, есхатологія, апокаліпсичний Вавилон, п'ятидесятники, правозахисні організації.*

В 2017 році, виповнилось тридцять років з початку масової релігійної еміграції із СРСР до США та Канади, явище яке органічно ввійшло в так звану «четверту хвилю міграції». Згідно даних правозахисника та активного учасника руху за право на еміграцію із СРСР за релігійними переконаннями, Бориса Перчаткіна, за вказаний період, до США переїхало близько п'ятисот тисяч осіб [7]. Тобто, на сьогодні, релігійна міграція складає близько 12,5% від загальної кількості російсько-української діаспори США; адже згідно оприлюднених даних на 2008 р. із 304.059.728 американців, своє російське походження вказали 3.129.738 чоловік, а українське – 998.246 [16].

Дослідження причин «четвертої хвилі міграції» було висвітлене в працях В. Лопуха, А. Атаманенко, Г. Лемех, Д. Васильківський, та інших. Спільною методологією зазначених авторів був аналіз міграційних процесів українського населення через призму економічних та суспільно-політичних чинників. Релігійні аспекти міграції розглядався в працях В. І. Любаченко, П. Яроцького та конфесійного історика В. Франчука, Л. Алексеєвої.

Історико-теологічний вимір еміграційних настроїв та процесів вітчизняних п'ятидесятників був розглянутий М. Мокієнко [5].

Загальна нестача аналізу релігійного мотиву та теологічного контексту у вивченні «четвертої хвилі міграції» зумовлює актуальність обраної теми та дослідження.

Метою статті є виявлення есхатологічних мотивів та їх валив на процес підготовки та реалізації еміграції із СРСР до країн Північної Америки.

Основними джерелами з досліджуваної тематики є опубліковані документи та мемуари безпосередніх учасників цих подій: Є. Бресендена, Д. Шекеріяна, П. Мельнечука, В. Шилюка, Б. Перчаткіна, М. Горетого, В. Беліх.

Історично, до першої хвилі еміграції в кінці XIX ст., та на початку XX ст., влились цілі громади духоборів та молокан, які тікали від переслідувань із царської Росії до США та Канади [14, с. 188]. Де вони оселившись, утворили власні поселення, із збереженням особливостей культури та релігійних обрядів.

Найпершим свідченням про міграцію п'ятидесятників, як дії «інспірованої Духом Святим», ми знаходимо в кризі «Найщасливіші люди на Землі» [12], в якій зберіглось свідчення Демоса Шекеріяна (1903–1993 рр.), про виїзд групи п'ятидесятників–вірмен із с. Кара-Кала (Вірменія) на початку XX століття до США, що дало можливість цій групі людей уникнути геноциду місцевого населення в 1915 р. Д. Шекеріян підкреслює, що ключовим мотивом для прийняття рішення про початок міграції було пророцтво отримане неграмотним юнаком Єфимом Клубнікіним, в якому він намалював детальну географічну карту світу із маршрутом переселення до Америки.

На початку 1920-х років, можна було спостерігати зворотній процес: рееміграцію п'ятидесятників із США до Польщі, України, Болгарії та Росії (І. Воронаєв, Д. Заплішний, П. Ільчук, І. Герес, Г. Шмідт та інші). Як правило, це були новонавернені лідери, які отримали початкову чи базову богословську освіту у США та повертались із метою заснування нових євангельських церков на своїй Батьківщині.

Після закінчення «золотого десятиліття Благовістя» 1917–1927 рр., розпочались гоніння на представників євангельського віровчення, що спонукало до пошуку шляхів самозахисту. Одним з таких шляхів стала еміграція.

Існує свідчення про масову міграцію п'ятидесятників з України, зафіксоване та описане дослідниками В. Франчуком та Ф. Смольчуком та П. Яроцьким. На початку 30-х рр. XX ст., кілька груп п'ятидесятників виїхали з України, під проводом пастора Олександра Шевченко, спираючись на пророцтво, мандруючи через Урал та Алма-Ату (Узбекистан) дійшли до державного кордону з Китаєм. Пройшовши кордон вночі, неподалік селища Памфілово, в 1933 р. вони дістались Китаю. Оселившись в м. Кульджа, на півночі Китайської Республіки, вони досягли такої чисельності, що в місцевій школі було біля однієї тисячі дітей–українців. Протягом кількох років, ця громада розпоршилась по світу. Частина виїхала до Філіппін, звідки в 1948 р., через табір для біженців отримали запрошення оселитись в Австралії, Парагваї і лише в 1957 р. мандрівники отримали можливість оселитись в Каліфорнії (США). Інша частина мігрантів залишившись на китайській території була примусово повернута до СРСР.

Можливо, однією з таких міграційних груп могли бути жителі с. Єфанія (Середино–Будський район, Сумська область). За даними В. Чухно [11, с. 176], це селище було засноване євангелістами із села Чернацьке і в 1926 р.

налічувало 23 двори та 130 жителів. Жителі Єфанії проживали релігійною общиною та займались сільським господарством. За переданням місцевих жителів, під час голодомору 1932–1933 рр. за одну ніч, масово, всі жителі залишили це селище, в невідомому напрямку.

За твердженням, Євгенія Бресендена, одного із найбільш активних борців за право на міграцію з релігійних причин, ідея про переселення до інших країн, зародилася в середовищі п'ятидесятників в часи Другої Світової Війни (1939–1945 рр.) як відповідь на «пророцтво, сказане Духом Святим». Як свідчить інший учасник руху за еміграцію, пастор української п'ятидесятницької громади з м. Лондон (Канада) Василь Шилук: «в різних місцях величезної території Радянського Союзу Дух Святий звіщав про вихід народу Божого з атеїстичної країни... Пророчим словом, відкриттям, чи у снах» [13, с. 8].

Ми можемо стверджувати, що ідейним фундаментом руху зі релігійну еміграцію, були духовні відкриття, отримані на основі власного містичного досвіду. Але цього було замало для активних дій; потрібно було підтвердження через записаний текст Святого Письма – Біблії.

Л. Алексєєва стверджує: можливо, що постійна дискримінація в громадянському та приватному житті сприяла тому, що в короткий час після війни, в кінці 40–х років, віровчення п'ятидесятників доповнилось ідеєю виходу із СРСР. Ідея ця базується на вірі, що ось–ось на цю безбожну країну повинна вилитись чаша Господнього гніву. Перед цим, Господь виведе із грішної землі євреїв, як вибраний народ (їхня еміграція вже почалась) і праведників. Однак, Його воля не виконається сама собою, обов'язок християнин–праведників активно сприяти цьому «Виходу» [1].

Один з учасників початку релігійної еміграції з СРСР, пастор в Канаді, П. Мельничук формулює ряд ознак за якими радянські п'ятидесятники (рівно як і деякі баптисти) вважали СРСР Великим Вавилоном з книги Об'явлення [4, с. 190]:

1) Географічно СРСР знаходився на Півночі від Ізраїлю, так само як і давній Вавилон царя Навуходоносора;

2) Вавилонська та Радянські Імперії розширяли свої володіння силою війська і підкорювали інші народи силою;

3) Основою вавилонського та радянського суспільства було вихваляння люди, у власній гордині, роблячи гаслом твердження: «Все для людини, все в ім'я людини»;

4) Ні історичний Вавилон ні алегоричний (СРСР) не визнавали ніякого іншого божества окрім «бога кріпості», тобто – сили зброї.

5) Як давній Вавилон так і сучасна Червона імперія були ворогами «народу Божого» та переслідували «святих Всевишнього».

На додаток, зазначимо, що в ті часи було поширене наступне розуміння особи вождя світового пролетаріату. Проводилась паралель, між божеством на ймення «ВІЛ» (за синодальним текстом Біблії), що очолювало Вавилонський пантеон, та аббревіатурою імені лідера світової Революції – Володимиром Іллічем Леніним. Також цей «цар» ідеально вписувався в пророчі описи Ісаї [14, с. 18–19]. Адже він не був похований разом із

іншими царями землі, вів війну проти свого народу та в храмі Божому сідав як Бог, приймаючи досі поклоніння в Мавзолеї (2 Солун. 2 розділ). Пошук історико–пророчих алюзій продовжувався і в пророчій книзі Даниїла де в 11 розділі читачі бачили описи Другої Світової Війни між царем Північного та Південного царств.

Додатковим свідченням про генетичну спорідненість вождя світової революції із антихристом був наступний емпіричний експеримент: виклавши слово «Ленін» сірниками, із тих же сірників ми можемо скласти «число Звіря – 666». Примітивні методи підрахунку біблійної ну мерології аж ніяк не свідчать про слабку віру євангельських християн, які в боротьбі за свої переконання обирали табори, заслання та смерть, тільки б не мати спільності із безбожною владою.

Ну і беззаперечним аргументом здавалась символіка СРСР – червоний стяг, – який чудово співпадав із образом «Червоного дракону» із книги Об'явлення [12, с. 3].

Переконавшись, що СРСР є «Апокаліпсичним Вавилоном» (заодною назвою книги Миколи Горетого) [3], частина євангельських віруючих вирішили діяти у відповідності до Біблійного тексту: «Біжіть з Вавилону, і виходьте із краю халдеїв...» (Єрем. 50:8, 51:6; Ісаїя 48:20; 2Кор. 6:17) і прийняли рішення про боротьбу за право на еміграцію. Пам'ятаючи про пророцтва про майбутнє переселення в іншу країну, що були відомі, як зазначено вище за текстом, в п'ятидесятницьких колах ще з повоєнних часів.

Важливо підкреслити, що не всі лідери церков ХВС підтримали еміграційний рух. Траплялись випадки як особистого так і колективного засудження емігрантів (на початку руху – в особі єпископів М. Іванова, В. Бєлих та І. Федотова). В 1990–і роки неодноразово траплялось так, що служителі церков, які мали всі готові документи для виїзду за кордон в останній момент відмовлялись від еміграції усвідомлюючи персональну відповідальність за очолювану ними громаду–церкву чи підкорюючись забороні від церковного керівництва.

Початковий еміграційний рух, який розвивався із зусиль Є. Брисендена, М. Горетого, Г. Ващенко, Б. Перчаткіна та багатьох інших був більше низовим явищем, і ініціювався окремими ентузіастами, переконаними в вірності есхатологічного тлумачення Біблійних текстів та персональних інспірацій Згори.

До числа перших спроб документально отримати дозвіл на виїзд, відноситься подія, коли в 1962 р. І. Г. Ващенко одразу, після звільнення із ув'язнення, написав заяву на виїзд із СРСР.

В 1965 р. член громади п'ятидесятників в м. Находка Василь Петрушев, передав список бажаючих емігрувати з СРСР через торгового представника до ООН. За цей акт В. Петрушев був засуджений до ув'язнення, а заява залишилась без відповіді.

Починаючи з 1973 р. починається нова хвиля боротьби за право на релігійну еміграцію – в м. Чорногорськ, Красноярський край (пресвітер Григорій Ващенко) та м. Находка, Далекий Схід (єпископ Микола Петрович Горетий, 1921–1991 рр.). Ініціатори руху звернулись в ООН, до президента США та християн світу, щоб отримати право на еміграцію або до Ізраїлю або до Австралії.

Одразу підкреслимо, що єпископ ХВС М. Горетий, був батько чотирнадцяти дітей та двадцяти дев'яти

онуків, якого за спроби отримати дозвіл на виїзд з СРСР багаторазово заарештовували і позбавляли волі. Загалом, він провів у таборах чотирнадцять років, що назавжди підірвало його здоров'я. Добившись права на виїзд до США в числі перших родин, які їхали через Італію, отримавши аудієнцію у папи Івана Павла II, він прожив в демократичному суспільстві лише півтора року. Спогади про свій тернистий шлях та боротьбу він промовисто описав в книзі із назвою «СРСР – Апокаліпсичний Вавилон», відобразивши головну есхатологічну ідею п'ятидесятників, які боролись за право на релігійну міграцію.

18 квітня 1973 р. Є. Бресенден та І. Г. Ващенко написали однакові заяви до Верховної Ради СРСР. Оскільки у І. Г. Ващенко велика кількість родичів була ув'язнена, то він підписав свого листа влучним порівнянням: «навіть пес тікає від того хто його б'є. Ви нас били довго та болісно, і це наша природня реакція втікати від побиття». Написані заяви не були задовільнені.

В травні 1974 р. після інтерв'ю з іноземними журналістам, дозвіл на виїзд отримала родина Є. Брисендена та Плотнікових.

Активізація спроб емігрувати припадає на другу половину сімдесятих років, після ратифікації СРСР «Хельсінських статей» в 1975 р. [13, с. 36].

Рух І.Г. Ващенко та М. Горетого за право на еміграцію активно підтримали радянські дисиденти, зокрема академік А. Д. Сахаров (1921–1989 рр.). Вчений неодноразово звертався із листами до президента США Д. Картера із проханням захисту різних релігійних груп. А в середині 1970-х православний священник Гліб Якунін (1934–2014 рр.) заснував Християнський комітет з захисту прав віруючих, який підтримував вимоги п'ятидесятників на виїзд з СРСР (За що в 1980 р. він був засуджений на строком на десять років).

За дорученням Московської Гельсінської Групи, громади п'ятидесятників в м. Находка та Старотитарівська відвідала правозахисниця із Москви Лідія Вороніна, візит якої був засуджений керівництвом ВРСХБ. Контакти із московськими правозахисниками взяло під свій контроль КДБ, яке або погрозами або обіцянками намагалось зупинити еміграційний рух [14, с. 191].

Активний рух за еміграцію та страх перед можливим розголосом фактів про переслідування віруючих в СРСР призвело до пом'якшення гонінь на незареєстровані громади.

В. Шилок вказує 1976 р. як час написання перших заяв на еміграцію з релігійних мотивів, яких за короткий час у Верховній Раді СРСР зібралось кілька тисяч [13, с. 8].

Після обрання президентом баптиста Джимі Картера (1924 р.) в 20 січня 1977 р. віруючі в СРСР отримали нову надію на те що вони будуть почуті, і кількість звернень почала переконливо збільшуватись.

П. Яроцький наводить наступні цифри [14, с. 193]:

- в лютому 1977 р. близько тисячі заяв від п'ятидесятників;
- березень 1977 р. – три з половиною тисячі заяв
- вересень 1977 р. – десять тисяч заяв.
- грудень 1977 р. – двадцять тисяч заяв.
- 1979 р. – тридцять тисяч заяв.

Відповіддю Держави в 1979–1981 рр. стали організовані акції з участю комсомольських організацій з метою дискредитації потенційних емігрантів як зрадників Батьківщини, керівники еміграційних осередків були засуджені до позбавлення волів таборах Пермському краї (М. Горетой, Б. Перчаткін).

Керівництво ВРСХБ та ХВС також засудило наміри емігрувати, як прояв незгоди прийняти хрест служіння Богові в тій країні де дав Бог народитись та жити. Хоча кількість бажуючих постійно збільшувалась і на 1980 р., як вказує Б. Перчаткін, заяви на міграцію за релігійними мотивами подало близько тридцяти тисяч осіб [6].

Показовим став випадок [9, с. 200], коли на 27 червня 1978 р., семеро п'ятидесятників, члени родини Ващенко та Чмихалових, прорвались до американського посольства у Москві і змушені були жити протягом п'яти років в одній кімнаті в підвальному приміщенні будівлі посольства, поки в 1983 р. вони не отримали дозвіл на виїзд із СРСР [14, с. 194]. Важливим елементом в цій історії є факти, що згідно свідчення Павла Ільїна, за п'ять років проживання на території посольства США, семеро осіб набули громадянство США, що дозволило їм виїхати. Більш детально про ці події можна прочитати в спеціальному репортажі з опублікованого архіву TheNewYorkTimes [15].

Як згадує єпископ ОЦХВС В. І. Белих, оскільки в США не було відповідного законодавства для надання статусу біженця за релігійними мотивами, то перші емігранти їхали через Рим, із фальшивими викликами до Ізраїлю [2].

В 1987 р. Б. Перчаткін написав доповідь «про стан релігії в СРСР», для прочитання в Конгресі США, після заочного читання якого правозахисник був запрошений на зустріч із держсекретарем США з питань релігійної міграції. Пізніше відбулись зустрічі із головою Верховного Суду США та заступником держсекретаря із питань релігії [6].

В травні 1988 р. СРСР відвідав президент США Р. Рейген, для зустрічі з М. Горбачовим. Була проявлена ініціатива з організації міжконфесійної зустрічі із сорока чоловік з Ненсі Рейган з питань релігійної свободи в СРСР. На цій зустрічі саме Б. Перчаткін представляв радянський протестантизм і мав можливість протягом двох годин пояснювати Н. Рейган масштаби релігійних переслідувань [6].

Після зустрічі 30 травня 1988 р. з Р. Рейганом, Н. Рейган запросила Б. Перчаткіна прочитати доповідь в Конгресі США.

26 липня 1988 р. Б. Перчаткін емігрував до США і вже 4 серпня прочитав доповідь в Конгресі, і оселившись в Америці продовжував зустрічатись із дипломатами, конгресменами та сенаторами.

Оскільки, як вже було зазначено вище, в законодавстві США не було відповідно закону про надання статусу біженця за релігійними мотивами, на основі отриманої інформації, в жовтні 1989 р. був прийнятий закон який відкрив можливість для надання статусу біженця для людей що зазнавали утисків з релігійних причин [6].

В 1989 р. сенатором-демократом від штату Нью-Джерсі Франком Лаутенбергом була внесена поправка до закону про біженців *reign Operations Appropriations Act*). В 1990 р. «Поправка Лаутенберга» стала законом, дія якого продовжується один раз на рік навіть до наших днів.

В перше десятиліття дії «Поправки Лаутенберга» до США виїхало близько трьохсот п'ятдесяти тисяч релігійних мігрантів. Масштаб переселення можна усвідомити прийнявши до уваги що сьогодні релігійна російсько-українська діаспора в Сакраменто (штат Каліфорнія, США) нараховує більше ста тисяч поселенців.

Результатом такої масової еміграції, стало утворення нових слов'янських п'ятидесятирічних союзів в США, Канаді та Німеччині.

Добившись реалізації своєї мрії, та емігрувавши в іншу країну, багато людей живуть есхатологічними наративами, не знаходячи собі спокою в звичайному громадянському та релігійному житті. Навіть після переїзду до США в 1990-х, поодинокі випадки загострення есхатологічних очікувань штовхали людей до необдуманих дій: такі як повернення в бувший СРСР (наприклад родина Атаманчуків, яка досі живе в власноруч зроблений землянці поблизу м. Конотоп, Сумська область [8]), чи хвиля «міні-еміграції» із США на близький Схід (в Ізраїль або Йорданію – Петру) щоб виконати пророче слово Христа: «тоді ті, хто в Юдеї, нехай в гори втікають» (Матв.24:16).

Протягом останніх років аналітики відмічали спад еміграції за «поправкою Лаутенберга», коли щорічно виїжджало приблизно до тисячі мігрантів. Статистика змінилась в 2017 р., коли спіраючись на релігійні переслідування, статус біженця в США отримало чотири тисячі українців, 90% з яких – євангельські християни [10]. Безумовно, не останню роль і в цій хвилі еміграції відіграли есхатологічні прогнози, які вже миттєво розповсюджуються за допомогою Youtube, Facebook, Wiber. Результат нашу країну очікує в недалекому майбутньому...

Таким чином, есхатологічні переконання та очікування радянських п'ятидесятників відіграли важливу роль в наданні духовної та моральної сили для продовження боротьби за право на еміграцію із радянського СРСР.

Ми розглянули історію та есхатологічний ідейний фундамент руху за право на релігійну еміграцію п'ятидесятників. Звичайно, що з часом, в еміграційному русі прийняли участь також і баптисти і адвентисти. Та все ж першопрохідцями історія залишає релігійних активістів із братерства ХВС, для яких особливе прочитання Біблійного тексту, на основі буквальної герменевтики, та непохитної довіри до інспірованих Божих обітниць надали силу для боротьби із атеїстичним державним апаратом.

Ми пересвідчилились, що саме есхатологічні очікування протестантів стали джерелом моральної сили протистояння та духовним стимулом боротьби за еміграцію, і зіграли вирішальну роль в цьому історичному процесі який змінив імміграційну картину сучасної Америки.

Список використаних джерел

1. Алексеева Л. История инакомыслия в СССР. Пятидесятники [Електронний ресурс] / Людмила Алексеева // МИР ВМ. – 2011. – Режим доступу: <http://mirvam.org/2011/08/20/%D0%BF%D1%8F%D1%82%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D1%81%D1%8F%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B8-%D0%B8%D0%B7-0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B8-%D0%B8%D1%81%D1-0%BE%D1%80%D0%B8%D1%8F-%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BA%D0%BE/>.

2. Бельх В. И. По следам Христовым (воспоминанья) [Електронний ресурс] / Виктор Иванович Бельх // Дом Горшечника. – 2017. – Режим доступу: <https://phchurch.org/articles/2017/5/25/—1>.

3. Горетой Н. СССР – Апокалипсический Вавилон / Николай Горетой. – Мировновка, Киевская обл.: Мировновская типография, 2005. – 432 с.

4. Мельничук П. За что страдали наши братья и сестры? / Петр Мельничук. – Ванкувер. Канада: Евангельский голос, 2005. – 351 с.

5. Мокієнко М. М. Еміграційні настрої в середовищі вітчизняних п'ятидесятників: історико-теологічний вимір / Михайло Михайлович Мокієнко // Українське релігієзнавство. – 2017. – №84. – С.125–133.

6. Перчаткин Б. как началась эмиграция в Америку [Електронний ресурс] / Борис Перчаткин // INVICTORY. – 2007. – Режим доступу: <http://www.invictory.com/news/story—13198.html>.

7. Перчаткин Б. Страницы истории нашего исхода из СССР [Електронний ресурс] / Борис Перчаткин // Официальный сайт Бориса Перчаткина. – 2010. – Режим доступу: <https://bperchatkin.wordpress.com/2010/09/22/%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8B-%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B8-%D0%BD%D0%B0%D1%88%D0%B5%D0%B3%D0%BE-%D0%B8%D1%81%D1%85%D0%BE%D0%B4%D0%B0-%D0%B8%D0%B7-%D1%81%D1%81%D1%81/>.

8. Правда життя: Родина Атаманчуків [Електронний ресурс] // НТН. – 2017. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=XksEqUBQJes>.

9. Саттер Д. Доба Безумства: занепад і кінець Радянського Союзу / Девід Саттер. – Київ: Дух і Літера, 2017. – 650 с.

10. Тиравский В. Украинцы массово становятся беженцами в США [Електронний ресурс] / Владимир Тиравский // UBR. – 2017. – Режим доступу: <https://ubr.ua/ukraine-and-world/society/ukraintsy-massovo-stanovjatsja-bezhentsami-v-ssha-3852534>.

11. Чухно В. Е. История населенных пунктов Украины: Середино-Будский район, Сумской области / Владимир Егорович Чухно. – Киев, 2013. – 353 с.

12. Шекериян Д. Самые счастливые люди на земле / Демос Шекериян. – Киев: Издательство ХБПЕ, 2009. – 254 с.

13. Шилок В. Грани жизни и смерти: книга первая «Близится утро» / Василий Шилок. – Лондон, Онтарио, США: Vasilij Shilyuk, 2005. – 238 с.

14. Яроцький П. Пізній протестантизм в Україні / П. Яроцький, А. Колодний. – Київ: С. Сурма, 2008. – 632 с.

15. Burns J. F. 15 Pentecostals To Leave Soviet: 5 Spent 5 Years In U.S. Embassy [Електронний ресурс] / John F. Burns // The New York Times. – 1983. – Режим доступу: <https://www.nytimes.com/1983/06/27/world/15-pentecostals-to-leave-soviet-5-spent-5-years-in-us-embassy.html>.

16. Selected Social Characteristics in the United States: 2008 [Електронний ресурс] // American Fact Finder. – 2008. – Режим доступу: <https://factfinder.census.gov/faces/tableservices/jsf/pages/productview.xhtml?src=bkmk>.

References

1. Alekseeva L. Istorija inakomyслиja v SSSR. Pjatisdesjatniki [Elektronnyj resurs] / Ljudmila Alekseeva // MIR VAM. – 2011. – Rezhym dostupu: <http://mirvam.org/2011/08/20/%D0%BF%D1%8F%D1%82%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D1%81%D1%8F%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B8-%D0%B8%D0%B7-0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B8-%D0%B8%D1%81%D1-0%BE%D1%80%D0%B8%D1%8F-%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BA%D0%BE/>.

2. Belyh V. I. Po sledam Hristovym (vospominan'ja) [Elektronnyj resurs] / Viktor Ivanovich Belyh // Dom Gorshechnika. – 2017. – Rezhym dostupu: <https://phchurch.org/articles/2017/5/25/—1>.

3. Goretoj N. SSSR – Apokalipsicheskij Vavilon / Nikolaj Goretoj. – Mironovka, Kievskaja obl.: Mironovskaja tipografija, 2005. – 432 s.

4. Mel'nichuk P. Za chto stradali nashi brat'ja i sestry? / Petr Mel'nichuk. – Vankuver. Kanada: Evangel'skij golos, 2005. – 351 s.

5. Mokijenko M. M. Emigracijni nastroi' v seredovyshhi vitchyznjanyh pjatidesjatnykiv: istoriko-teologichnyj vymir / Myhajlo Myhajlovych Mokijenko // Ukrai'ns'ke religijeznavstvo. – 2017. – №84. – S.125–133.

6. Perchatkin B. kak nachalas' jemigracija v Ameriku [Elektronnyj resurs] / Boris Perchatkin // INVICTORY. – 2007. – Rezhym dostupu: <http://www.invictory.com/news/story—13198.html>.

7. Perchatkin B. Stranicy istorii nashego ishoda iz SSSR [Elektronnyj resurs] / Boris Perchatkin // Oficial'nyj sajt Borisa Perchatkina. – 2010. – Rezhym dostupu: <https://bperchatkin.wordpress.com/2010/09/22/%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8B-%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B8-%D0%BD%D0%B0%D1%88%D0%B5%D0%B3%D0%BE-%D0%B8%D1%81%D1%85%D0%BE%D0%B4%D0%B0-%D0%B8%D0%B7-%D1%81%D1%81%D1%81/>.

8. Pravda zhyt'tja: Rodyna Atamanchukiv [Elektronnyj resurs] // NTN. – 2017. – Rezhym dostupu: <https://www.youtube.com/watch?v=XksEqUBQJes>.

9. Satter D. Doba Bezumstva: zanepad i kinec 'Radjans'kogo Sojuzu / Devid Satter. – Kyi'v: Duh i Litera, 2017. – 650 s.

10. Tiravskij V. Ukraincy massovo stanovjatsja bezhencami v SSHa [Elektronnyj resurs] / Vladymyr Tiravskij // UBR. – 2017. – Rezhym dostupu: <https://ubr.ua/ukraine-and-world/society/ukraintsy-massovo-stanovjatsja-bezhentsami-v-ssha-3852534>.

11. Chuhno V. E. Istorija naselennyh punktov Ukrainy: Seredino-Budskij rajon, Sumskoj oblasti / Vladimir Egorovich Chuhno. – Kiev, 2013. – 353 s.

12. Shekerijan D. Samey schastlivye ljudi na zemle / Demos Shekerijan. – Kiev: Izdatel'stvo HBPE, 2009. – 254 s.

13. Shiljuk V. Grani zhizni i smerti: kniga pervaja «Blizitsja utro» / Vasilij Sheljuk. – London, Ontario, SSHa: Vasili Shilyuk, 2005. – 238 s.

14. Jaroc'kyj P. Piznij protestantyzm v Ukrai'ni / P. Jaroc'kyj, A. Kolodnyj. – Kyi'v: S. Surma, 2008. – 632 s.

15. Burns J. F. 15 Pentecostals To Leave Soviet: 5 Spent 5 Years In U.S. Embassy [Elektronnyj resurs] / John F. Burns // The New York Times. – 1983. – Rezhym dostupu: <https://www.nytimes.com/1983/06/27/world/15-pentecostals-to-leave-soviet-5-spent-5-years-in-us-embassy.html>.

16. Selected Social Characteristics in the United States: 2008 [Elektronnyj resurs] // American Fact Finder. – 2008. – Rezhym dostupu: <https://factfinder.census.gov/faces/tableservices/jsf/pages/productview.xhtml?src=bkmk>.

Hura V. O., PhD student of the Department of Cultural Studies of the National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), guravit@gmail.com

History and eschatological motives of the religious emigration process of late Protestants from the USSR in period from 1987 to 2017

In the article was researched the eschatological motives of the emigration processes of the late Protestants movement from the USSR in the last quarter of the twentieth century.

Also we are indicated the key surnames of leaders and chronological stages of the historical way of movement for emigration and stage-by-stage formation of persistent conviction of a part of the Soviet leaders of the Pentecostal movement in the necessity of emigration from the USSR on the basis of a special mystical experience and special literal hermeneutics, which played a stimulating role in the dissemination and support of the eschatological narrative as the basis for the spiritual and psychological opposition to the totalitarian regime. It is proved that it is precisely the belief in the apocalyptic role of the USSR that played a key role in the motivation of Pentecostals in the struggle for the right to religious emigration through interaction with various human rights and religious organizations.

Also, the article reveals the influence of the religious wing of the struggle for emigration from the USSR on the legislative process in the USA, and we feel the positive consequences for the protection of the rights of religious minorities to this day.

Keywords: religious emigration, eschatology, apocalyptic Babylon, Pentecostal, human rights organizations.

УДК 271–9

Кондратьєва І. В.,
доктор філософських наук, доцент, доцент
кафедри релігієзнавства, Київський
національний університет ім. Тараса Шевченка
(Україна, Київ), iryna.k@i.ua

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙ ЦЕРКВИ СХОДУ

Розглядаються питання ідентифікації інституцій Християнського Сходу, що відносяться до орієнтального християнства, а саме, особливості

становлення однієї із інституціональних структур Ераніахуру – майбутньої Церкви Сходу. Йдеться, про процес постання і розвитку своєрідної у християнському світі ієрархії та формування основ церковного устрою. Наголошується, що саме селевкійська кафедра стає місцем утвердження першоієрарха церкви та резиденцією Церкви Сходу.

Ключові слова: церква, єпархія, інституціоналізація, єпископія, ієрархія, хіротонізація, ієрархія, католикосат, держава, система, управління.

Інституції Християнського Сходу, на відміну від інституцій традиційних християнських віросповідань, володіють набутих упродовж багатьох років цінним досвідом функціонування в оточенні інших, альтернативних для них конфесій. Внаслідок тривалого контактування певних орієнтальних інституцій з зороастрійськими, мусульманськими, чи навіть з православними спільнотами були вироблені своєрідні принципи інкорпорації в іноконфесійні суспільства та форми взаємодії з їх домінуючими інституціями. При цьому встановлені Давніми Східними церквами світоглядні установки, уявлення та цінності, апробовані в умовах панування інших віросповідань, були покладені в основу їх виваженої міжконфесійної політики, одним із наслідків якої стала регламентація принципів толерантності. Між іншим, на історичних землях України, в межах Кримського півострова тривалий час більш-менш оптимально співіснували інституціональні осередки Вірменської церкви з мусульманськими, а потім і православними спільнотами. Звісно, що досвід подібних взаємин між різними віросповідними структурами заслуговує на докладне вивчення хоча б з причин вирішення тих нагальних причин, які виникають внаслідок міжцерковних негараздів у конфесійному полі сучасної України.

Актуальність теми дослідження зумовлена також процесами глобалізації у сучасному світі, що неминуче приводять до необхідності взаєморозуміння важливих питань різних народів та цивілізацій. На особливу увагу заслуговує набутий орієнтальними інституціями досвід християнсько-ісламських міжкультурних взаємин.

Ступінь розробленості проблеми. В дослідницькій літературі можна виділити принаймні три основні точки зору, представники яких по-різному вирішують питання виникнення Церкви Сходу. Згідно з першою точкою зору, засновниками церкви слід вважати єпископів Адая і Марі. Її поділяють У. Уїгрем, Ф. Бьоркіт, Р. Дюваль, В. Болотов, А. Спасський, М. Поснов, єпископ Софонія, Ж. Фіє, Д. Вінклер, Г. Філіпс, М. Селезньов. Відповідно, Церква Сходу виникає на початку III століття і її осередком стає Едеська кафедра. З другої точки зору, яку презентують Ж. Лабур, А. Уестфай, Р. Робертсон, поява Церкви Сходу пов'язується з діяльністю єпископа Папи бар Аггая (247–326), який об'єднав під своїм началом ієрархічні осередки на території Персії. Тобто, йдеться про початок IV століття. На нашу думку, ця версія ґрунтується на уявленні про церкву як чітко налагоджену та належно організовану структуру, очолену першоієрархом, який здійснює її управління через єпископів.

Представники третьої точки зору – наприклад, А. Карташов, ієромонах Стефан (Садо) – стверджують про походження Церкви Сходу на початку V століття. Її заснування вони пов'язують з організаційним оформленням, яке відбулось на Селевкійському соборі 410 року. Фактично ця версія ґрунтується на обов'язковій прив'язці походження Церкви Сходу до початку її